

Prikaz skupine ratnih zarobljenika s područja Slavonije

Željka Vukušić-Mihaljević, Jelena Barkić, Silvio Mihaljević, Nikola Mandić, Pavo Filaković i Durđica Bosnić

UDK 616.89

Prispjelo: u listopadu 1992.

Psihijatrijska klinika Opće bolnice Osijek i Okružni zatvor Osijek

U skupini od 51 ratnog zarobljenika, zarobljenih u razdoblju od prosinca 1991. godine do ožujka 1992. godine na području istočne i zapadne Slavonije, smještenih u Okružnom zatvoru Osijek, obavili smo anketiranje sa ciljem određenja psihosocijalnih čimbenika te psihijatrijski pregled primjenom kratke psihijatrijske ocjenske ljestvice (BPRS) sa ciljem procjene psihičkog zdravlja.

Rezultati pokazuju da skupinu ispitanika čine stanovnici Republike Hrvatske, srpske nacionalnosti, starije dobi, nižeg stupnja obrazovanja, najčešće zaposleni, čija je motivacija za ratovanje zasnovana na iracionalnim strahovima potaknutim srpskom medijskom propagandom i anticipacijom gubitaka.

Utvrđeni stupnjevi izraženosti psihičkih simptoma uzbuđenja, napetosti i straha po BPRS-u u skupini ratnih zarobljenika možemo objasniti situacijskim ratnim čimbenicima, dok simptomatologije koja bi upućivala na psihopatološke entitete nema. Slabiji intenzitet postojećih psihičkih simptoma ima svoj uzrok sigurno i u poštivanju odredbi Ženevske konvencije i neprimjeni nasilja i terora tijekom boravka u zatvoru.

Ključne riječi: ratni zarobljenici, psihosocijalna i psihička obilježja

Rat za većinu stanovnika Hrvatske predstavlja iznenađeni i novi iskustveni doživljaj izravne prijetnje životu – tjelesnom i psihičkom integritetu. Tijekom rata, kao odraz dinamičnosti, stvaraju se brojne male, srednje i velike skupine različitih ljudi da bi se potom raspadale. Snaga takvih skupina obično se koristi u destruktivne svrhe.

Jedna od skupina u ratu je i skupina ratnih zarobljenika jer je u situacijama agresije i ratovanja zarobljeništvo obvezna pojava. Ratni zarobljenici su pripadnici oružanih snaga jedne zaraćene strane i s njima izjednačeni pripadnici vojnih formacija priznatih međunarodnim pravom (pripadnici dobrovoljačkih jedinica, organiziranih pokreta otpora i osobe koje prate oružane snage). Ratni zarobljenici su ostali predmet međunarodnog prava. Niz međunarodnih pravnih odredbi, a između inih i Ženevska konvencija iz 1949. godine, utvrđuju postupak s ratnim zarobljenicima i njihov pravni i položaj (4).

Zarobljeništvo je iznimno težak i stresan životni do-

gađaj koji zadire u sva područja čovjekove egzistencije. Psihosocijalne i psihofizičke posljedice zarobljeništva tek su u novije vrijeme postale predmet sustavnog istraživanja (1,2,3,4,9,10,11,12,13,15).

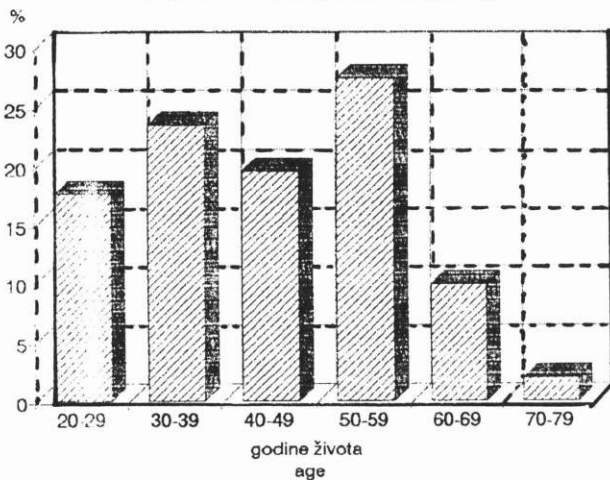
I mi sami, kao zdravstveni djelatnici i svjedoci niza patnji i ratnih razaranja, često smo se pitali tko su i kakvi su to ljudi s druge linije fronte i kako se osjećaju u zarobljeništvu, i u tim smo često ponavljanim pitanjima našli motiv za ovo istraživanje.

Kao problem ovog istraživanja postavili smo psihosocijalna i psihička obilježja skupine ratnih zarobljenika tijekom zarobljeništva u ratu na području Republike Hrvatske. Zanimali su nas osnovni demografski pokazatelji, politički stavovi prije rata i aktualan politički stav, stav prema ratu općenito s posebnim osvrtom na rat u Hrvatskoj, osobno učešće u ratu, procjena osobnog psihičkog stanja, procjena psihičkog stanja prema psihijatru, posljedice rata, očekivanja od budućnosti te pitanja o poštivanju odredbi Ženevske konvencije tijekom boravka u zatvoru.

MATERIJAL I METODE

Skupinu ispitanika sačinjavao je 51 zatvorenik Okružnog zatvora u Osijeku s optužnicom za oružanu pobunu prema članu 236.f Krivičnog zakona Republike Hrvatske, a koji su uhićeni u razdoblju od prosinca 1991. godine do ožujka 1992. godine na području istočne i zapadne Slavonije. Prosječna dob skupine je 46 godina, a najveći broj ispitanika star je između 50 i 59 godina (27,45%), što se uočava na grafikonu 1. Većina ispitanika

GRAFIKON 1.
Grafčki prikaz starosne dobi skupine zatvorenika
GRAPH 1.
Age of the war prisoner's group

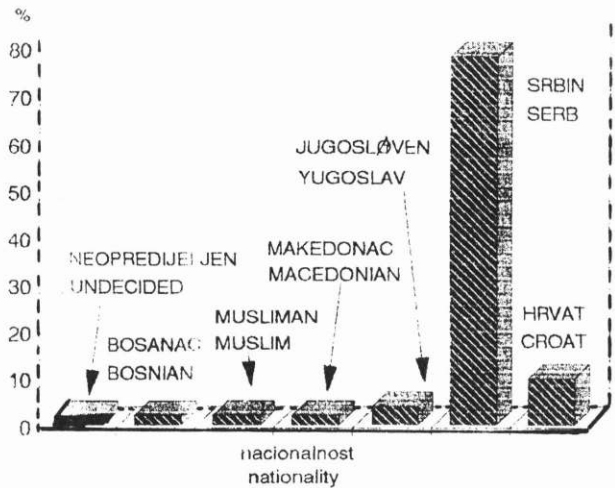

ka je muškog spola (96,08%) i uglavnom su rođeni u Hrvatskoj (78,43%), što pokazuje grafikon 2. Iz grafikona 3 vidi se da su ispitanici po nacionalnom sastavu uglavnom Srbi (78,43%), a iz grafikona 4 da po stupnju obrazovanja dominiraju ispitanici sa završenom osnov-

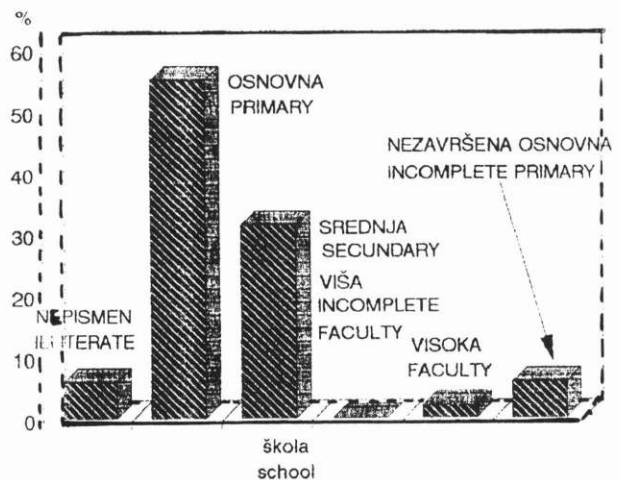
GRAFIKON 2.
Grafčki prikaz raspodjele po mjestu rođenja unutar skupine zatvorenika
GRAPH 2.
Birth place of the war prisoner's group

GRAFIKON 3.
Grafčki prikaz nacionalne strukture unutar skupine zatvorenika
GRAPH 3.
Nationality structure of the war prisoner's group

GRAFIKON 4.
Grafčki prikaz stupnja obrazovanja unutar skupine zatvorenika
GRAPH 4.
Educational level of the war prisoner's group

nom školom (54,91%). Većina ispitanika su po zanimanju radnici (43,14%), a grafikon 5 pokazuje da je glavnina prije početka rata bila u radnom odnosu (58,82%). Ispitanici su uglavnom oženjeni (70,59%) i imaju djecu (70,59%). Mjesto stalnog boravka prije rata je u većine Hrvatska (90,20%), što pokazuje grafikon 6. Prosječno trajanje boravka u zatvoru za čitavu skupinu zatvorenika do vremena istraživanja iznosilo je 81 dan.

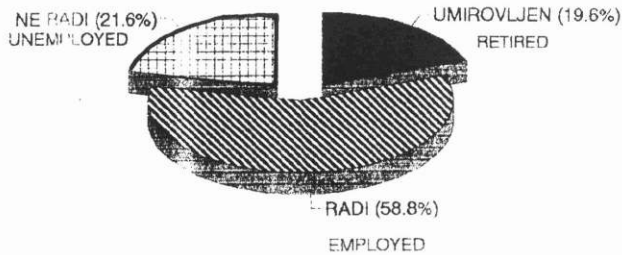
Istraživanje je provedeno anketnim listom, kratkom psihijatrijskom ocjenskom ljestvicom (5,6) i psihijatrijskim pregledom. Anketni list, kojeg smo sami strukturirali povodom ovog istraživanja, sadrži ukupno 32 pita-

GRAFIKON 5.

Grafički prikaz skupine zatvorenika u odnosu na radni status

GRAPH 5.

Employment structure of the war prisoner's group

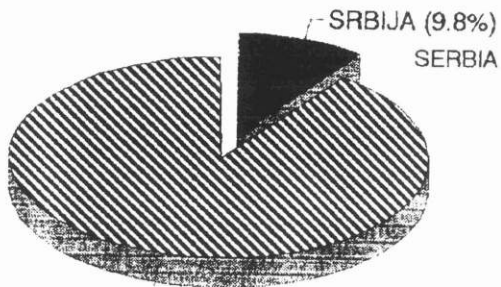

GRAFIKON 6.

Grafički prikaz raspodjele unutar skupine zatvorenika s obzirom na mjesto stalnog prebivališta

GRAPH 6.

Residence of the war prisoner's group before the war

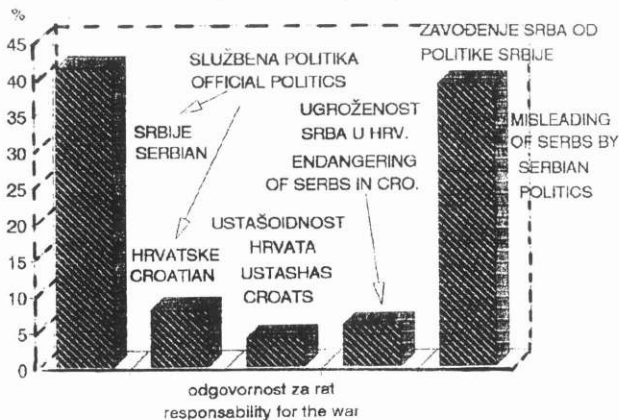
HRVATSKA (90.2%)
CROATIA

GRAFIKON 7.

Grafički prikaz odgovora skupine zatvorenika o odgovornosti za rat u Hrvatskoj

GRAPH 7.

Responsibility for the war in Croatia estimated by the war prisoner's group

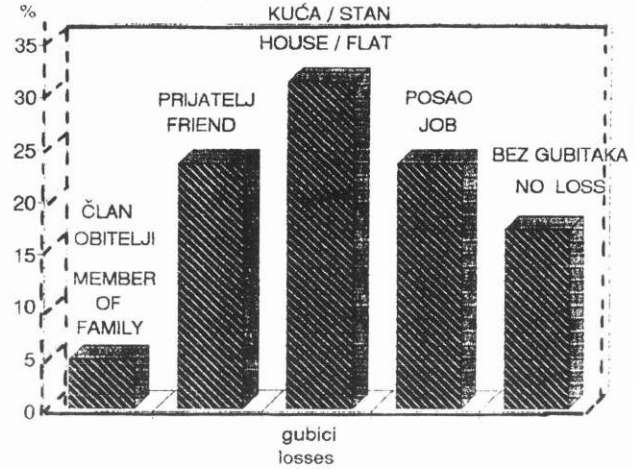
odgovornost za rat
responsibility for the war

GRAFIKON 8.

Grafički prikaz rezultata o gubicima u ratu u skupine zatvorenika

GRAPH 8.

Losses of the war prisoner's group during the war

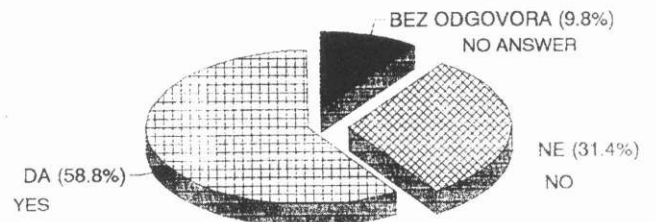
gubici
losses

GRAFIKON 9.

Grafički prikaz rezultata dobivenih ispitivanjem stava zatvorenika o mogućnost suživota u Hrvatskoj nakon rata

GRAPH 9.

Possibility of future life in Croatia after the estimated by the war prisoner's group

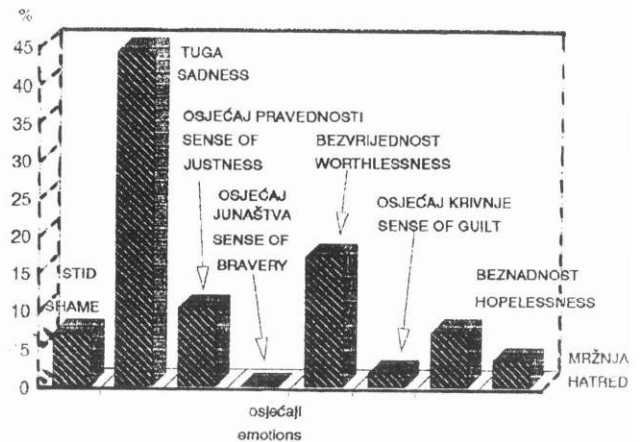

GRAFIKON 10.

Grafički prikaz rezultata o trenutno dominirajućem osjećaju u zatvorenika

GRAPH 10.

Instantaneously dominant emotion in the group war prisoner's

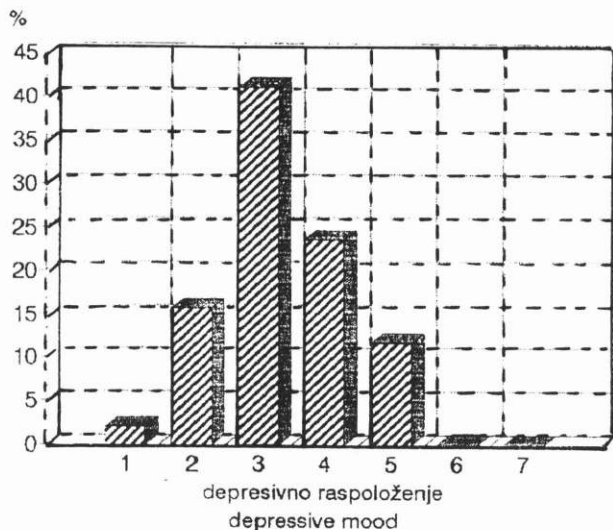
osjećaji
emotions

GRAFIKON 11.

Grafički prikaz stupnja izraženosti simptoma depresivnog raspoloženja u skupini zatvorenika po psihijatrijskoj ljestvici (BPRS)

GRAPH 11.

Degree of symptom depressive mood estimated by the short psychiatric scale (BPRS) in the group of the war prisoner's

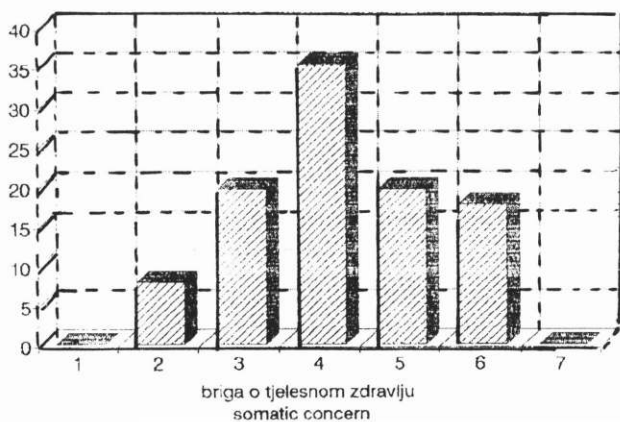

GRAFIKON 12.

Grafički prikaz stupnja izraženosti simptoma brige za tjelesno zdravlje u skupini zatvorenika po psihijatrijskoj ocjennoj tablici (BPRS)

GRAPH 12.

Degree of the symptom somatic concern estimated by the short psychiatric scale (BPRS) in the group of war prisoner's

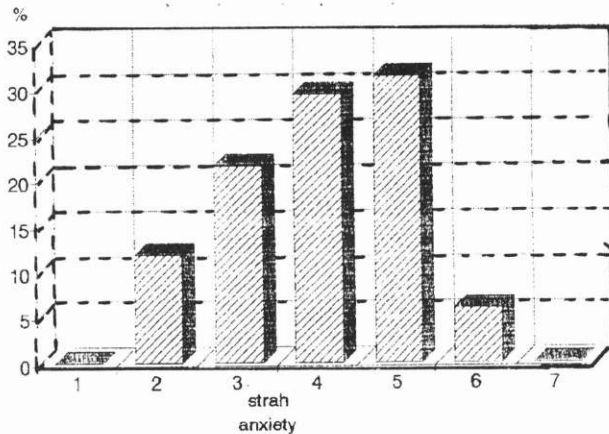

GRAFIKON 13.

Grafički prikaz stupnja izraženosti simptoma straha u skupini zatvorenika po psihijatrijskoj ocjennoj ljestvici (BPRS)

GRAPH 13.

Degree of the symptom anxiety estimated by the short psychiatric scale (BPRS) in the group of war prisoner's

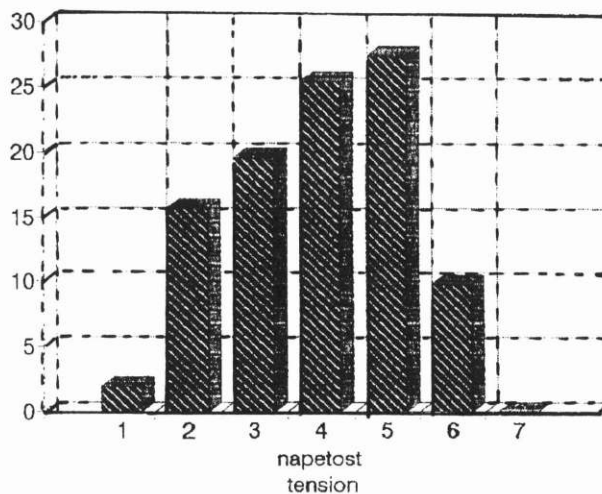

GRAFIKON 14.

Grafički prikaz stupnja izraženosti napetosti u skupini zatvorenika po psihijatrijskoj ocjennoj ljestvici (BPRS)

GRAPH 14.

Degree of the symptom tension estimated by the short psychiatric scale (BPRS) in the group of war prisoner's

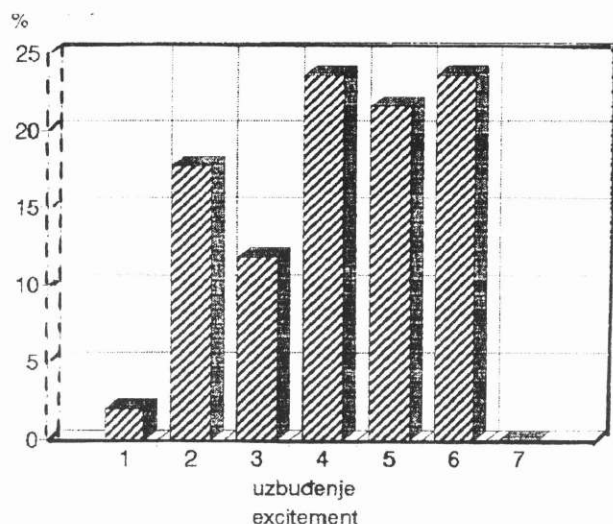

GRAFIKON 15.

Grafički prikaz stupnja izraženosti simptoma uzbuđenja u skupini zatvorenika po psihijatrijskoj ljestvici (BPRS)
GRAPH 15.

Degree of the symptom excitement estimated by the short psychiatric scale (BPRS) in the group of war prisoner's

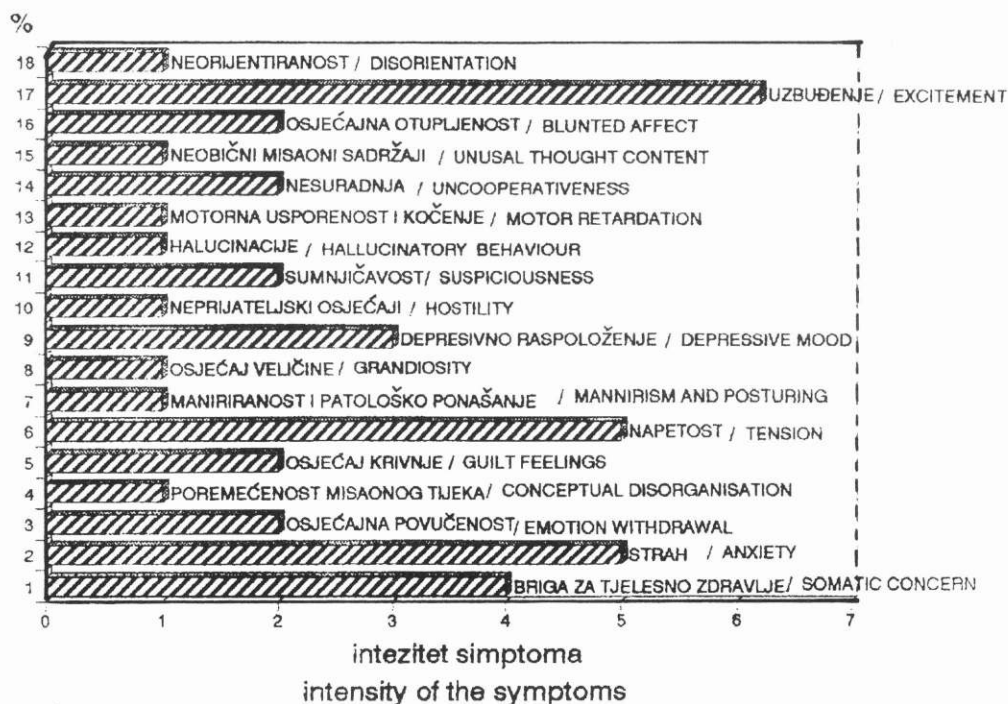

nja o osnovnim demografskim pokazateljima, političkim stavovima prije rata i aktualnom političkom stavu, stavu prema ratu općenito, s posebnim osvrtom na rat u Hrvatskoj, osobnom učešću u ratu, procjeni osobnog psihičkog stanja, posljedicama rata, očekivanjima od budućnosti i pitanja o poštivanju odredbi Ženevske konvencije tijekom boravka u zatvoru (14). Psihičko zdravlje zatvorenika procijenjeno je putem psihijatrijskog pregleda i procjene psihičkog statusa svakog pojedinog ispitanika s pomoću kratke psihijatrijske ocjenske ljestvice (BPRS) čiji su autori Overall i Gorham (5,6,7,8). Primijenjena je verzija iz 1965. godine (5) i sastoji se od 18 konstrukata koji pokrivaju spektar manifestne psihopatologije (briga o tjelesnom zdravlju, strah, osjećajna povučенost, poremećenost misaonog tijeka, osjećaji krivnje, napetost, manire i patološko držanje, osjećaji veličine, depresivno raspoloženje, neprijateljski osjećaji, sumnjičavost, halucinacije, motorna usporenost ili kočenje, nesuradnja, neobični misaoni sadržaji, osjećajna otupljenost i uzbuđenje). Intenzitet poremećaja iskazan je skalom od 7 stupnjeva (od 1 – nema simptoma do 7 – vrlo jako izraženi simptomi).

GRAFIKON 16.

Grafički prikaz stupnja izraženosti najčešćih simptoma u skupini zatvorenika po psihijatrijskoj ocjenskoj ljestvici (BPRS)
GRAPH 16.

Degree of the most frequent symptoms in the group of war prisoner's estimated by the short psychiatric scale (BPRS)

Legenda/Legend:

- 1 – nema simptoma – no symptom
- 2 – vrlo slabo izraženi simptomi – very weak symptoms
- 3 – slabo izraženi simptomi – weak symptoms
- 4 – umjereno izraženi simptomi – moderate symptoms
- 5 – umjereno jako izraženi simptomi – moderately strong symptoms
- 6 – jako izraženi simptomi – strong symptoms
- 7 – vrlo jako izraženi simptomi – very strong symptoms

Anketiranje je bilo dobrovoljno i anonimno. Proveo ga je zatvorski liječnik – liječnik opće medicine. Anketiranje je bilo grupno i vodio ga je liječnik. Psihijatar je obavio jednokratne psihijatrijske preglede svakog pojedinog ispitanika na osnovi kojih je uz pomoć kratke psihijatrijske ocjenске ljestvice ocijenio psihički status. Istraživanje je provedeno tijekom ožujka 1992. godine u Okružnom zatvoru Osijek nakon prethodnog odobrenja Ministarstva pravosuđa.

REZULTATI

Analiza podataka dobivenih anketnim listom i kratkom psihijatrijskom ocjenском ljestvicom učinjena je na razini skupine ispitanika.

Rezultati ankete pokazali su da su na prvim višestranačkim općim političkim izborima ispitanici najčešće glasovali za Stranku demokratskih promjena (39,22%). Većina ispitanika nema određeno aktualno političko opredjeljenje (35,29%) i uglavnom pretpostavlja da neće glasovati na sljedećim općim političkim višestranačkim izborima (25,49%), a znatan dio je uskratio odgovor (19,61%). Zatvorenici imaju općenito negativan stav prema ratu (88,24%) koji u njima najčešće izaziva osjećaj straha (78,43%). Rat u Hrvatskoj se najčešće doživljava kao besmislen (72,56%), a većina iskazuje vjeru da se mogao izbjeći (96,08%). Odgovornost za rat u Hrvatskoj najčešće pripisuju službenoj politici Srbije (41,18%), a velikim dijelom i zavodjenju Srba u Hrvatskoj od strane službene srpske politike (39,21%), što pokazuje grafikon 7. Najveći broj zatvorenika niječe sudjelovanje u ratu (49,20%), a potom slijede ispitanici koji su mobilizacijom (25,10%) ili dobrovoljno (8,06%) stupili u rat. Najveći broj zatvorenika su civili organizirani u jedinice tzv. teritorijalne obrane (62,75%), a potom ih slijede mobilizirani rezervisti federalne vojske (31,37%). U istim vojnim postrojbama su i ratovali. Na pitanje o motivaciji za učešće u ratu najčešće uskraćuju odgovor (54,91%) ili navode strah od krivične odgovornosti u slučaju odbijanja (31,37%). Psihičko zdravlje je najčešće, prema samoiskazu ispitanika, narušeno (78,43%). Među ponuđenim simptomima zatvorenici u samoiskazu najčešće navode strah (29,17%), nervozu (26,39%), nesanicu (16,67%) i bezvoljnost (15,28%). Obitelji zatvornika su najčešće izvan zone ratnih zbivanja (68,63%). Najveći broj zatvorenika uskraćuje odgovor o trenutnom prebivalištu obitelji (43,14%) ili navodi Republiku Srbiju (13,72%). Najčešći gubitak u ratu je posao (31,25%), zatim kuća ili stan (23,44%) i prijatelji (4,69%). Znatan dio ispitanika je bez ikakvog gubitka (17,19%), što pokazuje i grafikon 8. Većina ispitanika vjeruje u mogućnost suživota Hrvata i Srba u Hrvatskoj (58,82%), što je i vidljivo iz grafikona 9. Tuga (44,08%), bezvrijednost (16,95%) i beznadnost (16,95%) su trenutno dominirajući osjećaji u ispitanika, što se može

vidjeti iz grafikona 10. Od budućnosti se najčešće očekuje mir, sloboda, dobro i pravda (41,18%). Samo je jedan zatvorenik prije rata krivično kažnjavan. Smještaj i prehrana te postupak prema zatvorenicima tijekom boravka u zatvoru odgovaraju pravilima Ženevske konvencije (98,04%; 96,08%). Komunikaciju s okolinom tijekom boravka u zatvoru ispitanici samo u 19,61% slučaja ocjenjuju kao osporenu, a 70,59% ocjenjuje kao znatno moguću ili minimalnu.

Rezultati dobiveni primjenom psihijatrijske ocjenске ljestvice pokazuju da: 1) psihopatološka odstupanja najčešće nisu otkrivena na planu poremećenog misaonog tijeka, manira i patološkog držanja, osjećaja veličine, neprijateljskih osjećaja, halucinacije, motorne usporenosti i kočenja, neobičnih misaonih sadržaja i neorijentiranosti; 2) psihopatološka odstupanja vrlo slabog intenziteta otkrivena su najčešće na planu osjećajne povučeniosti (41,18%), sumnjičavosti (41,18%), nesuradnje (37,26%), osjećajne otupljenosti (37,26%) i osjećaja krivnje (33,33%); 3) psihopatološka odstupanja slabog intenziteta otkrivena su najčešće na planu depresivnog raspoloženja (47,06%); 4) psihopatološka odstupanja umjerenog intenziteta otkrivena su najčešće na planu brige o tjelesnom zdravlju (35,29%); 5) psihopatološka odstupanja umjerenog jakog intenziteta otkrivena su najčešće na planu straha (31,37%) i napetosti (27,45%); 6) psihopatološko odstupanje na planu uzbuđenja pokazalo je podjednaku zastupljenost umjerenog intenziteta (23,53%) i jako izraženog intenziteta (23,53%), a što je prikazano na grafikonima 11, 12, 13, 14 i 15. Skupni prikaz rezultata psihopatoloških otklona psihičkih simptoma u ispitanika vidi se iz grafikona 16.

RASPRAVA

Prije analize i intepretacije rezultata dobivenih ovim istraživanjem treba uputiti na neka metodologijska ograničenja te sukladno tome izbjeći neopravdane generalizacije. S obzirom na dobrovoljnost pristupanja ispitanika anketiranju i susretu s psihijatom te na anonimnost pri odgovaranju na anketni list, iznenađuje velik broj socijalno poželjnih odgovora i velik broj uskraćenih odgovora. Socijalno poželjni odgovori mogu se objasniti spremnošću na suradnju u uvjetima zatočenja, strahom, regresivnošću, pojačanom sugestibilnošću i željom da se udovolji pretpostavljenom očekivanju i priskrbi neka pretpostavljena dobit, a izbjegavanje odgovora u uvjetima anonimnosti stavom izrazitog nepovjerenja spram motiva istraživača i cijelog istraživanja. Jednokratni susret psihijatra sa svakim ispitanikom sljedeća je manjkavost koja uključuje površnji pristup i mogućnost nepotpune objektivnosti.

Glede toga mislimo da je potreban veliki oprez u interpretaciji rezultata i da nije opravdano generalizirati

rati ove rezultate, već ih treba shvatiti kao deskriptivno psihosocijalne i psihičke odlike jednog specifičnog uzorka ispitanika.

Rezultati ankete upućuju na to da su ispitanici na prvim višestranačkim općim političkim izborima najčešće glasovali za Stranku demokratskih promjena ili se uopće nisu odazvali pozivu za glasovanje i da sada nemaju jasan politički stav. Općenito imaju negativan stav prema ratu koji u njima izaziva strah, a rat u Hrvatskoj najčešće doživljavaju kao besmislen s vjerom da se mogao izbjeći. Odgovornost za rat u Hrvatskoj pripisuju službenoj politici Srbije i zavodu srpskog naroda od službene srpske politike. Suživot Hrvata i Srba u Hrvatskoj ocjenjuju ipak mogućim, a od budućnosti najčešće očekuju mir, slobodu, dobro i pravdu. Na pitanje o motivaciji za učešće u ratu najčešće uskraćuju odgovor ili navode strah od krivične odgovornosti u slučaju odbijanja. Rezultati dobiveni analizom podataka anketnih listova većim dijelom su sukladni našim očekivanjima, osim na planu ratnih gubitaka, gdje je otkriven relativno velik broj ispitanika bez ikakvih ratnih gubitaka i gubitaka prije rata. Iskazani rezultati ispitanika daju naslutiti stanovite optimističnije tonove budućeg suživota Hrvata i Srba u Hrvatskoj iz perspektive srpske strane i istodobno nas upućuje na to da je motivacija za ratovanje zasnovana srpskom medijskom propagandom pa i anticipacijom gubitaka, a ne realnim gubicima.

U literaturi rijetko nailazimo na sistematiziranu psihopatologiju ratnih zarobljenika u vrijeme njihova zatočenja, jer su obično u pitanju istraživanja neposredno ili duži niz godina nakon oslobađanja iz zarobljeništva (1,3,4,9,10,11,12,13,15). Razlog tome su rijetki kontakti zarobljenika i psihijataru, a po čemu je provedeno istraživanje na određen način specifično. U novijoj stranoj literaturi prevladavaju rezultati o psihičkim poremećajima ratnih zarobljenika iz korejskog i vijetnamskog rata (2,3,9,10,11,12,13), ali još uvijek su aktualna i istraživanja o psihičkim poremećajima ratnih zarobljenika iz drugog svjetskog rata (15). Američki autori Ursano i Rundell (12) ističu da su najčešći psihijatrijski poremećaji tijekom somatskih bolesti, fizičkih trauma ili deficita prehrane, posttraumatski stresni poremećaj, poremećaj prilagođavanja, depresija, anksiozni poremećaji, poremećaji ovisnosti i obiteljski problemi. Danski autori Helweg-Larsen i suradnici (15) nalaze kao najčešće psihičke simptome u ratnih zarobljenika smanjenje emocionalnog i moralnog odgovora, oštećenje memorije, slabljenje snage spontanijih reakcija, tendenciju ka iritabilnosti, emocionalnu nestabilnost, nedostatak libida, bezvoljnost i apatiju. Istraživanja psihičkih poremećaja u ratnih zarobljenika, koja su provedena neposredno nakon oslobađanja iz zarobljeništva srpske vojske i Jugoslavenske armije u oslobodilačkom i obrambenom ratu Hrvatske, upućuju na značajnu pri-

sutnost psihičkih poremećaja koje autori interpretiraju utjecajem snažnih fizičkih i psihičkih stresora kojima su zarobljenici bili podvrgnuti (1,4).

Pretpostavljali smo da ćemo istraživanjem otkriti jaču narušenost psihičkog zdravlja ispitanih zarobljenika s obzirom na to da je zarobljavanje i zarobljeništvo težak stresni životni događaj i s obzirom na postojeće rezultate dosadašnjih istraživanja psihičkih poremećaja ratnih zarobljenika u literaturi. Očekivali smo jači intenzitet depresivnog raspoloženja, anksioznosti i osjećaja krivnje u odnosu na rezultate dobivene kratkom psihijatrijskom ocjenskom ljestvicom u kojima dominiraju psihopatološka odstupanja na planu uzbuđenosti, napetosti, a potom straha i brige za tjelesno zdravlje. U subjektivnom samoiskazu o psihičkim simptomima iskazana je veća učestalost straha nego u psihijatrijskoj procjeni putem ocjenske ljestvice.

Radi komparacije s našim rezultatima, vrijedno je istaknuti psihički simptom tendencije ka iritabilnosti iz spomenutog danskog istraživanja (15), a što bi se moglo usporediti sa simptomima uzbuđenja i napetosti iz našeg istraživanja. Posttraumatski stresni poremećaj u zadnjih je desetak godina široko primjenjivan dijagnostički entitet koji se istražuje vrlo intenzivno i u populaciji ratnih zarobljenika, a u kojoj je nađena relativno visoka učestalost ovog poremećaja (1,9,10,11,13,15). Psihički poremećaji ratnih zarobljenika, oslobođenih iz zarobljeničkog logora »Manjača« tijekom oslobodilačkog i obrambenog rata u Hrvatskoj, nađeni su u 36% zarobljenika i mogu se također uključiti u kategoriju posttraumatskog stresnog poremećaja (1).

Psihopatološki otkloni psihičkih simptoma ispitanika u našem istraživanju ne upućuju na postojanje pojedinih psihopatoloških entiteta, a napominjemo da je naše istraživanje bilo usmjereno na ispitivanje psihičkih simptoma skupine zatvorenika kao cjeline.

ZAKLJUČAK

Na osnovi stečenog uvida možemo zaključiti da su našu skupinu zarobljenika sačinjavali stanovnici Republike Hrvatske srpske nacionalnosti, starije dobi, nižeg stupnja obrazovanja, najčešće zaposleni, čija je motivacija za ratovanje zasnovana na iracionalnim strahovima potaknutim srpskom medijskom propagandom pa i anticipacijom gubitaka, a ne realnim gubicima.

Postojeći psihopatološki otkloni psihičkih simptoma uzbuđenja, napetosti i straha po BPRS-u u ovoj skupini možemo interpretirati situacijskim ratnim čimbenicima (ratna zbivanja, uhićenje, zarobljeništvo), a da simptomatologije koja bi upućivala na psihopatološke entitete nema. Slabiji intenzitet postojećih psihopatoloških otklona psihičkih simptoma ima sigurno svoj uzrok i u poštivanju normi Ženevske konvencije i neprimjenjivanju terora nad zarobljenicima za vrijeme boravka u zatvoru.

LITERATURA

1. De Zan D. Psihički poremećaji ratnih zarobljenika oslobođenih iz zarobljeničkog logora »Manjača«. U: Klain E, ur: Ratna psihologija i psihijatrija. Zagreb: Glavni sanitetski stožer Republike Hrvatske, 1992:149-5.
2. Green BL, Grace MC, Lindy MSJ, Gleser GC, Leonard A. Risk factors for PTSD and another diagnoses in a general sample of Vietnam veterans. *Am J Psychiat* 1990; 147:729-33.
3. Kluzanik JS, Speed N, Valkenburg CV, Magram R. Forty year follow up of United States prisoners of war. *Am J Psychiat* 1986; 143:1443- 8.
4. Mandić N. Zarobljenik. U: Klain E, ur: Ratna psihologija i psihijatrija. Zagreb: Glavni sanitetski stožer Republike Hrvatske, 1992:138-48.
5. Overall JE, Gorham DR. The brief psychiatric rating scale (BPRS): Recent developments in ascertainment and scaling. *Introduction. Psychopharmacol Bull* 1988; 24:97-100.
6. Overall JE, Gorham DR. The brief psychiatric rating scale. *Psychol Rep* 1962; 10:799-812.
7. Raskin A. Discussion: recent developments in ascertainment and scaling of the BPRS. *Psychopharmacol Bull* 1988; 24:122-4.
8. Rhoads HM, Overall JE. The semistructured BPRS interview and rating guide. *Psychopharmacol Bull* 1988; 24:101-4.
9. Sutker PB, Bugg F, Allain AN Jr. Prson and situation correlates of PTSD among POW survivors. *Psychol Rep* 1990; 66:912-4.
10. Sutker PB, Winstead DK, Galina ZH, Allain AN. Assessment of long-term psychosocial sequelae among POW survivors of the Korean conflict. *J Press Assess Spring* 1990; 54:170-80.
11. Sutker BP, Winstead DK, Galina ZH, Allain AN. Cognitive deficits and psychopathology among former prisoners of war and combat veterans of the Korean conflict. *Am J Psychiat* 1991; 148:67- 72.
12. Ursano RJ, Rundell JR. The prisoners of war. *Milit Med* 1990; 155:176-80.
13. Zeiss RA, Dickman HR. PTSD 40 year later: incidence and pearson-situation correlates in former POWs. *J Clin Psychol* 1985;80-7.
14. Zvonarević M. Socijalna psihologija. Zagreb: Školska knjiga, 1978:117-29.
15. Weisaeth L, Eitinger L. Research on PTSD and other posttraumatic reactions: European literature (part II). *PTSD Res Quart* 1991; 2:1-7.

Abstract

REVIEW ON THE GROUP OF WAR PRISONERS FROM SLAVONIA REGION

Željka Vukušić-Mihaljević, Jelena Barkić, Silvio Mihaljević, Nikola Mandić, Pavo Filaković and Durđica Bosnić

Department of Psychiatry of the General Hospital Osijek

District Prison Osijek

In the group of 51 war prisoners captured in the period of December 1991 to March 1992, placed in District Prison in Osijek, we tried to determine psychosocial factors by means of the questionnaire as well as we tried to estimate mental health by psychiatric check up and usage of a short psychiatric rating scale (BPRS).

The results obtained show that the group consisted of Croatian inhabitants, Serbs of elder age, low educational level, mostly employed whose motivation for warring was based on irrational fears aroused by serbian mass-media indoctrination and by anticipation of losses.

The level of intesity of the symptoms: excitement, tension, anxiety according to BPRS in the group of war prisoners can be explained by situational war factors while there is no symptoms that would refer to psychopathological entity. Low intensity of the found symptoms is partly due to respect of the principles of Geneve Convention – no violence and terror during the stay in prison.

Key words: war prisoners, psychosocial and psychic characteristics

Received: October, 1002